

Õigusloomes on Eestil arenguruumi

IRIS PETTAI
Tallinna Ülikooli
ühiskonnateaduste instituudi
teadur

SILVIA KAUGIA
Tartu Ülikooli võrdleva
õigusteaduse lektor

RAUL NARITS
Tartu Ülikooli võrdleva
õigusteaduse professor

Eesti on lähisuhtevägivalla süsteemsel ennetamisel ja tõkestamisel sabassõrkija rollis.

Eesti riik on seadmas õiguspoliitilisi sihte aastani 2030. Ilmselt saab olema nii, et uusi õigusnorme luuakse üksnes siis, kui nende vajalikkus on veenvalt põhjendatud. Seejuures tuleks hoiduda liigsest kiirustamisest. Poliitiliselt on oluline nn lahenduskeskse lähenemise asendumine probleemikesksusega. Õigusnormid ise tuleb koondada (kodifitseerida) süsteemsel arendatud üld- ja eriosaga seadustesse. Need lähtepositsioonid on aluseks ka selles artiklis käsitletud probleemile –

lähisuhtevägivallale – senisest süsteemsema juriidilise lahenduse leidmisele.

Murrangulised muudatused lähisuhtevägivalla (edaspidi LSV) käsitlemisel ja eeskätt õiguskaitse süsteemis on kestnud juba üle paarikümne aasta. Otsitakse lahendusi, kuidas muuta õiguskaitse süsteem efektiivsemaks.¹ Kujunemas on täiesti uus paradigma, kus ühelt poolt taunitakse kitsast normikeskset lähenemist, mis lähtub peamiselt õigussüsteemi enda vajadustest ja on sageli ohvrite suhtes osavõtmatu ja tõrjuv. Teiselt poolt on tõsise kriitika alla sattunud nõrk õigusbaas, mis ei võimalda avada lähisuhtevägivalla kui väga keerulise ja mitmetahulise sotsiaalse nähtuse olemust ja spetsiifikat: spetsialiseerumise puudumine, vähene koostöö spetsialistide vahel jms. Uue paradigma abil loodetakse ohvreid julgustada koostööks õiguskaitseorganitega, et tuua päevavalgele rohkem juhtumeid ning ennetada ja peatada lähisuhtevägivalla levimist.

Riike, kus veel pole spetsiaalset lähisuhtevägivalla seadust, on maailmas 51, nende seas on ka Eesti. Tegemist on peamiselt Kagu-Aasia, Lähis-Ida ja Sahara-taguse Aafrika riikidega, nagu Bangladesh, Ida-Timor, India, Birma, Sri Lanka, Afganistan,

¹ Näiteks Istanbuli konventsioon koondas endasse kõik parimad ideed ja lahendused lähisuhtevägivalla küsimuses nii Euroopas kui ka maailmas tervikuna. Istanbuli konventsioon on riikide ülene kokkulepe, mis kohustab riiki pakkuma vägivalla tõttu kannatanutele võimalikult palju abi ja tuge. Liitudes kõnealuse konventsiooniga, võtab riik endale kohustuse tagada vajalikud muudatused seadusandluses ja kõik tugiteenused perevägivalla ohvritele, sh perevägivalda pealt näinud lastele. (Istanbuli konventsioon 2011).

Iraak, Süüria, Sudaan, Mali jt. (Countries Without Laws...). Tegemist on üldjuhul vähearenenud ja vaesemate riikidega, kus on kõrge vägivalla ja kuritegevuse tase ja kus inimõigustega sageli ei arvestata. Arenenud riikidest kuuluvad sellesse nimekirja ainsatena Eesti ja Venemaa. Ka pole nende riikide seas ainsatki Euroopa Liidu liiget peale Eesti. Ka meie lähinaabrid Soome, Leedu ja Läti on juba jõudnud seaduse vastu võtta.

Spetsiaalse LSV seaduse puudumist peab enamik arenenud riike efektiivse õiguskaitse suurimaks takistuseks. Riikides, kus spetsiaalset seadust pole, eeldatakse, et üldised karistusõiguslikud sätted kaitsevad kannatanuid ka lähisuhtevägivalla eest ja seetõttu puudub vajadus spetsiaalse seaduse järele. Praktika näitab, et ainult karistusseadustiku normid ei ole efektiivsed, sest ei arvesta LSV spetsiifikat, nagu näiteks sugulussidemeid ohvri ja kannatanu vahel (kes elavad ühel ja samal elamispinnal), ega võimalda ära hoida süstemaatilist ja korduvvägivalda. Tervikuna on karistamine spetsiaalse seaduseta tinglik, piirdudes tavaliselt kriminaalse hukkamõistu, lepitamismenetluse, trahvi ja üliharva lühiajalise vanglakaristusega. Riikides, kus seadus puudub, antakse vägivallatsejatele võimalus süüdimatult ja karistamatult tegutseda. Tõenäosus, et vägivallatseja saab karistada, on üliväike.

Tõenäosus, et vägivallatseja saab karistada, on üliväike.

Julgustust perevägivalla seaduse vastuvõtmiseks saab USA-lt, kus seadus naistevastase vägivalla vastu võeti vastu juba 1994. aastal. Seadus andis silmapaistvalt häid tulemusi. Aastatel 1993–2010 kahanes 30 protsendi võrra naiste arv, kes tapeti oma seksuaalpartneri poolt, koduvägivalla juhtumite arv naiste suhtes vähenes kahe kolmandiku võrra. (Catalano 2012)

USAs rakendati seaduse vastuvõtmuni lähisuhtevägivalla puhul samasugust lähenemisviisi nagu Eestis praegu. Fookuses olid alternatiivsed meetodid sekkumiseks, nagu lepitamine, vägivallatsejate nõustamine ja konsulteerimine, et neid mõjutada ja õpetada, kuidas perekriisidest väljuda. Politsei ei arreteerinud vägivallatsejat isegi siis, kui ohvrid olid tõsiselt kannatada saanud.

Nüüd vaadatakse USAs lähisuhtevägivalla juhtumeid hoopis teisiti ja sama tõsiselt kui avalikus kohas toimunud kuritegu, mille on toime pannud anonüümsed inimesed. Olukorda aitas muuta seadusandlus, kus vastutus vägivalla peatamise eest lasub riigil ja kus õiguskaitseorganitele on antud õigused ja kohustused tagada ohvritele viivitamatu kaitse ja toetus ning ära hoida vägivalla kordumine. Seadus tugevdas oluliselt kannatanute juriidilist kaitset ja andis riigi garantii, et vägivallatsejatel ei ole võimalust korduvaks vägivallaks. Ka tagas seadus, et vägivallatsejad võeti vastutusele ja ohvrid said vajalikku toetust ja abi. Maailmapraktika on tõestanud, et spetsiaalne seadus on oluliselt efektiivsem kui eraldi sätted ja artiklid kriminaal-, tsiviil- ja administratiivseadusandluses. Paljude riikide kogemus näitab, et pärast seaduse vastuvõttu väheneb juhtumite arv oluliselt.

Artikli üks eesmärk on otsida, toetudes akuutsele empiirilisele materjalile, vastust küsimusele, miks enamik arenenud riike on kehtestanud lähisuhtevägivalla seaduse ja mida olulist ja efektiivset on seadus võimaldanud. Samas on raske lahti mõtestada, miks igati edukas, kiire arengutempoga, avatud ja inimõigusi väärtustav Eesti on lähisuhtevägivalla seaduse vastuvõtmisega sedavõrd hiljaks jäänud, et oleme sattunud ühte nimekirja riikidega, kus pannakse toime tõsiseid inimsusevastaseid kuritegusid nagu Tšaad, Sudaan, Somaalia, Süüria, Libeeria jt.

Eesti Avatud Ühiskonna Instituut ja Tartu Ülikooli õigusteaduskond on korraldanud 2014. ja 2017. aastal koostöös

uuringud, et selgitada, kas ja kuidas toetavad Eesti tegevjuristid lähisuhtevägivalda puhul uusi ideid ja lähenemisviise.

Toetudes uuringutele, analüüsitakse artiklis Eesti tegevjuristide hoiakuid ja suhtumist lähisuhtevägivalda, kas vastav seadusandlus vajab muutmist, täiendamist, et senisest efektiivsemalt lähisuhtevägivalda tõkestada ja ennetada. Ka saab uuringutest teha järeldusi selle kohta, kui vajalikuks peetakse spetsiaalse lähisuhtevägivalda ennetamise ja tõkestamise seaduse väljatöötamist.

LÄHISUHTEVÄGIVALD ON EESTIS IGAPÄEVANE KURITEGU. Politsei saab iga päev teateid rohkem kui 40 lähisuhtevägivalda² juhtumi kohta. 2017. aastal registreeriti üle 3000 LSV juhtumi (aastal 2011 oli see arv 2021). LSV moodustab 38 protsenti kehalise väärkohtlemise juhtumitest. Igal neljandal juhtumil on laps kas vägivalda ohver või pealtnägija. Eesti kuritegevusstatistikast selgub, et vägivallatsetajatest 88 protsenti on mehed ja ohvritest 82 protsenti naised. Enamik (juhtumitest 75%) toimub praeguste või endiste abikaasade või elukaaslase vahel. (Justiitsministeerium 2017) Kõigest LSV juhtumitest moodustab füüsiline vägivald 78 protsenti.

Nagu mujal maailmas, otsitakse ka Eestis aktiivselt lahendusi LSV tõkestamiseks ja sotsiaalteenuste osutamiseks nii ohvritele kui ka vägivallatsetajatele. Tähelepanu vääriv on hiljutine Pärnu linnas ja maakonnas 2017. ja 2018. aastal kolme ja poole kuu jooksul tehtud

prooviuuring, mis tugines Suurbritannia MARAC kogemustele ja kus katsetati uusi lahendusi. Selle projekti keskne idee oli muuta mõtteviisi ning rõhutada, et lähisuhtevägivaldas peab alati vastutuse võtma vägivallatsetaja, mitte kannatanu. (Pärnus katsetatakse uut lähenemist... 2017) Üheks uudseks lahenduseks oli vägivalda kasutanud inimese lahkumine või eemaldamine kodust rohkem kui poolte juhtumite puhul. Ka praktiseeriti kogu projekti jooksul asutustevahelist kiiret koostööd. Uuringu tegijad on saanud kogemuse põhjal esitanud valitsuskabinetile memorandum³, millega oli ka meil võimalus tutvuda. Paraku pole memorandumis tõstatatud probleemi, et Eesti senine juriidiline regulatsioon lähisuhtevägivalda puhul on tervikuna väheefektiivne⁴, kuid see ei saanud olla ei uuringu ega ka memorandumi koostajate eesmärk. Kahjuks tuleb tõdeda, et Eesti mahajäämus maailma paljudest riikidest LSV juriidilise regulatsiooni vallas on märkimisväärselt suur ja selle ületamine ei pruugi olla lihtne ülesanne. Artikli autorite arvates tuleks eelkõige mõelda ühe õigusega juba reguleeritud ja LSV puhul kasutatava menetluse – lepitusmenetluse vajakajäämist kõrvaldamisele ja poliitilise tahte olemasolul liikuda tervikliku ja süsteemse LSV seaduse poole.

LEPITAMISEMENETLUST PEETAKSE OHVRILE OHTLIKUKS. Lepitamismenetlus (*mediation*) on Eestis põhiliseks vägivallatsetaja ja ohvri vaheliste suhete juriidiliseks regulatsiooniks ligi 70–80

² Lähisuhtevägivald seondub eelkõige niisuguste isikuvastaste kuritegudega nagu kehaline väärkohtlemine, vägistamine, kuriteod perekonna ja alaealiste vastu, aga ka lähenemiskeelu rikkumine. Artiklis on kasutatud ka mõistet „pervägivald“. Mõisted „pervägivald“ ja „lähisuhtevägivald“ on oma olemuselt küllaltki sarnased. Paraku ei eristu nendes mõistetes ohvri ja vägivallatsetaja sugu. Pervägivald on Istanbuli konventsioonis määratletud kui igasugune füüsilise, seksuaalse ja psühholoogilise vägivalla akt, mis leiab aset perekonnas või koduseinte vahel või endiste või praeguste abikaasade või partnerite vahel, sõltumata sellest, kas vägivallatsetaja elab või on elanud koos ohvriga samas elukohas.

³ Memorandum tõstatab olulisi küsimusi, mis vajavad valitsuse lahendusi aastaks 2021. Tuleb nõus olla, et kindlasti vajab praegune ligi 30-liikmeline ohvriabi töötajate võrgustik laiendamist ja samuti vajab tugevdamist politseitöö. Finantsilist tuge on vaja ka juhtumitega tegelevate koostöömeeskondade ettevalmistamiseks ja koolitamiseks. Tähelepanu väärivad Pärnu projekti põhjal tehtud ettepanekud juriidilise regulatsiooni vallas, et tagada ohvrile turvalisus kiire lähenemiskeelu kehtestamise näol.

⁴ Eestis jõuab kohtusse ainult iga neljas politseisse jõudnud pervägivalda juhtum ehk 25% juhtumest. Tegelikult vanglakaristusega lõpeb omakorda vaid 13% juhtumest. (Salla, Surva 2012)

protsendil juhtumitest. Lepitamine tähendab, et süüdimõistva otsuse asemel suunab prokurör juhtumi lepitamismenetlusse ning ohver ja vägivallatseja lepitataksegi omavahel. Vahendajad (kelleks on Eestis ohvriabitöötajad) püüavad pooli omavahel kokku viia, n-ö ära lepitada, sõlmides lepingu ohvri ja vägivallatseja vahel, kus vägivallatseja võtab endale mitmesuguseid kohustusi kuue kuu jooksul näiteks mitte tarbida alkoholi, mitte käituda vägivaldselt jne.

Arenenud ja tsiviliseeritud riikides, kus on normikesksest lähenemisest loobunud, suhtutakse lepitamisse lähisuhtevägivalla juhtumite puhul äärmiselt ettevaatlikult ja tegelikult seda enam ei praktiseerita, kuna lepitamine ei aita tavaliselt uusi vägivallajuhtumeid ära hoida.

Lepitamine asetab ohvri uuesti vägivallatseja meelevalda, heauskse lootusega, et kuus kuud kehtiv leping muudab vägivallatseja käitumist – ehk ta võtabki mõistuse pähe ega väärkohtle enam ohvrit. Lepitamist peetakse ohtlikuks, sest vahendaja võtab endale tohutu vastutuse ja õigused sekkuda pereellu, samas ei ole ta võimeline prognoosima olukorda, hindama seda ohvri seisukohalt.

Lepitusmenetlus tugineb kahele eksitavale arusaamale. Esiteks eeldatakse, et mõlemad pooled (ohver ja vägivallatseja) omavad võrdsed õiguseid kaitsta oma huve. Arusaam on eksitav, sest süüalusest sõltuv pool ei saa olla võrdväärne partner lepitamisprotsessis ja asub läbirääkimiste ajal halvemas positsioonis.

Teiseks eeldatakse, et mõlemad pooled vastutavad võrdselt konfliktist ja kallaletungist eest. Lepitajate arvates on mõlemad võrdselt toimunud süüdi, sõltumata sellest, et kahju on pidanud kannatama vaid üks pool, keda rünnati.

Lepitamine on üsna tüüpiline näide normikesksest lähenemisest, kus lähtutakse normatiivsetest ettekirjutustest, tajumata ohvrite tegelikke probleeme ja vajadusi, suutmata prognoosida vägivallatseja edasist käitumist ja tajumata olukorra riskantsust tervikuna.

ÜRO initsiatiivil korraldatud uuringutest on selgunud, et tihti toimub lepitamine sundolukorras, hirmutamise ja sunni õhkkonnas. ÜRO juhtis esimesena tähelepanu lepitamismenetluse puudujääkidele ja sisuliselt keelustas selle kui ohvri jaoks ohtliku regulatsiooni juba 1996. aastal. Spetsiaalses seadusandluse väljatöötamist juhendavas käsiraamatus kirjutatakse järgmist: „Seadusandlus peab üheselt keelama vahendamise (lepitamise) kõigil naiste vastu suunatud vägivalla juhtumite puhul nii enne kohtuprotsessi algust kui kohtumenetluse ajal.” (US Women 2012)

Maailma õiguspraktikas rakendatakse lähisuhtevägivalla puhul kahte peamist regulatsiooni: lepitavat ja karistavat. Küsisime õiguspraktikutelt, kumba regulatsiooni nad pooldavad (tabel 1).

Poolehoidu leidsid mõlemad regulatsioonid nii 2014. kui ka 2017. aastal. Kui neli aastat tagasi oli mõnevõrra enam poolehoidjaid lepitaval regulatsioonil (46–50%), oli samas arvestatav hulk vastajaid (37–39%) ka karistava regulatsiooni poolt. Üsna paljud (13–15%) jäid erapooletuks.

2017. aastaks on tegevjuristide poolehoid kasvanud karistava regulatsiooni osas ja vastused jagunevad peaaegu pooleks: 43% toetab lepitavat ja 44% karistavat regulatsiooni. Politseiuurijad toetavad 2017. aastal mõnevõrra rohkem lepitavat (43%) ja vähem (30%) karistavat regulatsiooni. Üle neljandiku (27%) on jäänud erapooletuks.

Vastustest võib järeldada, et lepitusmenetlusse kriitiliselt suhtuv ja uenduslikult mõtlev osa tegevjuristide ning politseiuurijate seas on olemas, mis on positiivne märk valmisolekust orienteeruda uutele lähenemisviisidele.

Sõlmkõsimuseks ohvri turvalisuse tagamisel ning vägivalla ennetamisel ja tõkestamisel on **riigi suutlikkus perezävägivalla juhtumitega tegeleda**. Selle hindamiseks on mitu parameetrit, millest olulisemad lisati eksperdiküsitluse ankeeti. Neile antud hinnangud kajastuvad tabelis 2. Riigi suutlikkust

	Juristid		Politseiuurijad	
	2014	2017	2014	2017
Kindlasti lepitavat regulatsiooni	12	6	9	7
Pigem lepitavat regulatsiooni	34	37	41	36
Pigem karistavat regulatsiooni	31	35	28	21
Kindlasti karistavat regulatsiooni	8	9	9	9
Raske öelda	15	13	13	27
Kokku	100	100	100	100

TABEL 1. Kas pooldate lepitavat või karistavat regulatsiooni õiguspraktikas? (protsent)

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut ja Tartu Ülikooli õigusteaduskond 2014 ja 2017⁵

hinnatakse erinevalt. Kõige enam ollakse mõlema uuringu andmeil rahul ohvrite kohtlemisega õigusorganites, ka ollakse rahul ohvrite lastele turvalisuse tagamisega. Kordusuuringu tulemused näitavad, et kasvanud (29%-lt 40%-le) on nende vastajate hulk, kes leiavad, et riik suudab senisest enam perevägivalda ennetada ja raskeid juhtumeid ära hoida. Hoolimata sellest on mõlemas uuringus osalenute hinnangul riigil suuri probleeme kõnealuse tegevuse korraldamisel: puudulikuks hindas seda 2014. aastal 65 protsenti ja 2017. aastal 46 protsenti vastanutest. Ka heidetakse riigile ette, et puudub kontroll vägivallatsetjate (2014. a 73%; 2017. a 56%) ja vägivallatsetes peredes toimuva üle (2014. a. 70%, 2017. a 68%). Riigi täielik suutmatuse avaldub ekspertide hinnangul ohvritele elatusraha jm materiaalsete tingimuste tagamises, et iseseisvalt toime tulla: puudulikuks hindab seda 2014. aasta uuringus 79 protsenti ja 2017. aasta uuringus 61 protsenti vastanutest.

Ekspertide vastustest võib järeldada, et riigi suutlikkus on väiksem nendes

Sõlmküsimus ohvri turvalisuse tagamisel ja vägivalla ennetamisel on riigi suutlikkus perevägivalda juhtumitega tegelda.

aspektides, mis on seotud perevägivalda ennetamisega, ning suurem juhtudel, kui tegeldakse perevägivalda tagajärgedega. Eestis ei ole iseseisvat perevägivalda seadust ja see võib olla üheks põhjuseks, miks meil peamiselt tegeldakse vägivalla tagajärgedega, mitte niivõrd ennetamisega.

Nagu 2014. aasta küsitluses, tundsime ka kordusuuringus huvi, kas praegused õiguslikud raamid võimaldavad perevägivaldaga ammendavalt tegeleda (tabel 3). Kahe uuringu võrdlusest nähtub, et vähenenud (15%-lt 10%-le) on nende hulk, kelle hinnangul praegused õiguslikud raamid kindlasti võimaldavad perevägivaldaga ammendavalt tegeleda, samas on vähenenud (22%-lt 16%-le) ka nende hulk, kes leiavad, et need üldiselt ei võimalda seda. Valdav osa vastanutest leiab mõlemas küsitluses, et tänane õigusraamistik üldiselt võimaldab perevägivaldaga ammendavalt tegeleda. Tähelepanuväärselt (4%-lt 12%-le) on suurenenud vastanute hulk, kes ei oska sellele küsimusele vastata.

⁵ Uuringute meetodid väljaspool Eesti Avatud Ühiskonna Instituut (Iris Pettai) koostöös Tartu Ülikooli õigusteaduskonnaga (Silvia Kaugia ja Raul Narits). Uuringu veebiküsitluse ankeet saadeti prokuröridele, kohtunikele, advokaatidele ja teistele õigusspetsialistidele, samuti politseiuurijatele, kes suuremal või vähemal määral puutuvad kokku lähisuhtevägivalda ohvritega. Uuringus osalemine oli vabatahtlik ja anonüümne, samuti ei salvestanud programm andmebaasi isikuandmeid. Kokku küsitleti 2017. aastal 158 ja 2014. aastal 203 juristi ja politseiuurijat. Juriste oli vastajate seas 2017. aastal 72% ja politseiuurijaid 28%, 2014. aastal 61% ja 39%.

		2014	2017
1. Perevägivalda ennetada ja raskeid juhtumeid ära hoida	Hea	2	4
	Rahuldav	27	36
	Puudulik	64	46
	Ei oska hinnata	7	13
2. Kontrollida vägivaldsetes peredes toimuvat	Hea	2	2
	Rahuldav	21	21
	Puudulik	70	68
	Ei oska hinnata	7	9
3. Omada ülevaadet ja kontrolli vägivallatsete üle	Hea	1	2
	Rahuldav	20	27
	Puudulik	73	56
	Ei oska hinnata	7	15
4. Tagada ohvrite lastele turvalisus	Hea	4	10
	Rahuldav	49	39
	Puudulik	38	39
	Ei oska hinnata	8	12
5. Tagada ohvritele elatusraha jm materiaalsed tingimused iseseisvalt toimetulekuks	Hea	2	3
	Rahuldav	7	22
	Puudulik	79	61
	Ei oska hinnata	12	14
6. Tagada ohvritele turvaline ja austav kohtlemine õiguskaitseorganites	Hea	24	32
	Rahuldav	52	42
	Puudulik	16	15
	Ei oska hinnata	8	10

TABEL 2. Milline on teie hinnangul Eesti riigi suutlikkus perevägivalda juhtumitega tegelemisel? (protsent)

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut ja Tartu Ülikooli õigusteaduskond 2014 ja 2017

		2014	2017
Kas praegused õiguslikud raamid võimaldavad perevägivallaga ammendavalt tegeleda?	Kindlasti võimaldavad	15	10
	Üldiselt võimaldavad	58	61
	Üldiselt ei võimalda	22	16
	Üldse ei võimalda	1	1
	Raske öelda	4	12

TABEL 3. Kas praegused õiguslikud raamid võimaldavad perevägivallaga ammendavalt tegeleda? (protsent)

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut ja Tartu Ülikooli õigusteaduskond 2014 ja 2017

VALMISOLEKUST LÄHISUHTEVÄGI-VALLA SEADUSEKS. Eestis ei ole ise-seisvat perevähivalla seadust ja see võib olla üheks põhjuseks, miks meil peamiselt tegeldakse vägivalla tagajärgede, mitte niivõrd ennetamisega. Selgitasime uuringus vajadust perevähivalla seaduse järele.

Suhtumises spetsiaalse perevähivalla seaduse vajalikkusesse jaotuvad vastajad pooldajateks ja skeptikuteks (tabel 4). Pooldajate osakaal on juristide hulgas aastatel 2014–2017 kasvanud 34 protsendilt 46 protsendini ja politseiuurijate seas langenud 52 protsendilt 37 protsendini.

Skeptikute osakaal on kahanenud nii juristide puhul 57 protsendilt 42 protsendini kui ka politseiuurijate seas 40 protsendilt 36 protsendini. Kindlalt on seaduse vastu vaid iga kümnes jurist ja vaid 2 protsenti politseiuurijatest.

Paljudes riikides on perevähivalla seadust edukalt rakendatud ja saavutatud märkimisväärsed tulemused.⁶ Palusime uuringus vastajatel hinnata seisukohti, millest lähtuvalt soovitatakse rakendada spetsiaalset perevähivalla seadust (tabel 5).

Küsitlusest selgub vastajate poolehoid kõikidele argumentidele, mis räägivad

	Juristid		Politseiuurijad	
	2014	2017	2014	2017
Kindlasti muudab	9	4	25	7
Arvatavasti muudab	25	42	27	30
Arvatavasti ei muuda	38	31	33	34
Kindlasti ei muuda	19	11	7	2
Raske öelda	9	12	8	27
Kokku	100	100	100	100

TABEL 4. Milline on teie seisukoht, kas eraldi perevähivalla seadus muudaks Eestis perevähivalla juhtumitega tegelemise tõhusamaks? Juristide eksperthinnangud (protsent)

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut ja Tartu Ülikooli õigusteaduskond 2014 ja 2017

	Juristid	Politseiuurijad
Koostöö korraldamine. Seadus kehtestab seadusandlikud normid ja reeglid institutsioonidevaheliseks koostööks.	86	77
Raskete juhtumite ärahoidmine. Üldist kriminaalseadustikku saab tavaliselt kasutada alles siis, kui füüsiline vägivall on juba toimunud.	84	68
Varajase ennetamise tagamine. Seadus kohustab ohvritega kokku puutuvaid institutsioone viivitamatult juhtumitest teavitama.	82	82
Perevähivalla korduva iseloomu arvessevõtmine. Üldkuritegusid vaadeldakse tavaliselt kui ühekordseid akte.	64	61
Perevähivalla spetsiifika väljatoomine. Üldised kriminaalkuriteod (kalletung, peksmine jms) ei võta arvesse perevähivalla spetsiifikat nagu seksuaalne vägivall, vara kahjustamine, hirmutamine, jälitamine jms.	64	60

TABEL 5. Kuidas hindate seisukohti, millest lähtuvalt soovitatakse rakendada spetsiaalset perevähivalla seadust? Juristide eksperthinnangud (täiesti või üldiselt nõus, protsent)

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi ja Tartu Ülikooli õigusteaduskonna uuring 2017

⁶ Kui 1976. aastal oli perevähivalla seadus vastu võetud vaid ühes riigis, siis praegu juba 140 riigis (<http://www.unwomen.org/en/what-we-do/ending-violence-against-women/facts-and-figures>). Riikides, kus on vastu võetud perevähivalla seadus (Austria, Suurbritannia, USA, Austraalia, Saksamaa, Hispaania, Tšehhi, Sloveenia, Holland, Šveits, Bulgaaria, Leedu jt), on see aidanud oluliselt kaasa perevähivalla tõkestamisele ja ennetamisele.

perevägivald seaduse kasuks. Esikohale tõuseb koostöö korraldamine institutsioonidevaheliseks koostööks, mida pooldab 77–86 protsenti vastanutest, ka peetakse väga oluliseks varajase ennetamise tagamist ja raskete juhtumite ärahoidmist, mida pooldab 68–84 protsenti. Kahe kolmandiku vastajate jaoks on oluline perevägivald korduva iseloomu arvesse võtmine ja perevägivald spetsiifika väljatoomine seaduse abil.

Juristid toetavad eri argumente mõnevõrra enam kui politseiuurijad. Uuringu andmetele toetudes võib väita, et Eesti tegevjuristide valmisolek perevägivald seaduseks on arvestatavalt kõrge. Tegevjuristid tajuvad paljusid kitsaskohti ja lahendamata probleeme praeguses õigusregulatsioonis ja õiguspraktikas, mida loodetakse seaduse abil ületada.

LÄHISUHTEVÄGIVALD ÕIGUSPRAKTIKAS. Kui sageli õiguspraktikud lähisuhtevägivald juhtumitega oma

igapäevatoos kokku puutuvad ja kui palju aega tööajast sellele kulutavad? Oma igapäevatoos tegeles 2017. aastal valdav osa (71–85%) tegevjuristidest lähisuhtevägivald juhtumitega, 2014. aastal 77–92 protsenti (tabel 6). Enam on lähisuhtevägivaldaga hõivatud politseiuurijad ja prokurörid, kelle tööajast kulub selleks arvestatav osa, prokuröride puhul ligi kolmandik (29%) ja politseiuurijate puhul üle kolmandiku (38%), 2014. aastal 33–42 protsenti. Vähem kulub tööaega lähisuhtevägivald juhtumitele kohtunikel (14%) ja advokaatidel (11%), 2014. aastal 12 protsenti.

Iga neljas prokurör, 29 protsenti advokaatidest, 15 protsenti kohtunikest ja 16 protsenti politseiuurijatest ei tegele lähisuhtevägivald juhtumitega.

Kuna lähisuhtevägivald juhtumite arv on viimastel aastatel kiires kasvutrendis, siis selgitasime, kas see on toonud endaga kaasa muudatusi õiguspraktikute igapäevatoos (tabel 7). Muudatusi on täheldanud

	Prokurörid		Kohtunikud		Advokaadid*		Politseiuurijad	
	2014	2017	2014	2017	2014	2017	2014	2017
Tegelevad lähisuhtevägivald juhtumitega	86	74	77	85	...	71	92	84
Osakaal kogu tööajast, keskmiselt	33	29	12	14	...	11	42	38

TABEL 6. Vastajad, kes oma igapäevatoos tegelevad lähisuhtevägivald juhtumitega. Juristide eksperthinnangud (protsent)

Märkus: * 2014. aasta kohta puuduvad advokaatide andmed.

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut ja Tartu Ülikooli õigusteaduskond 2014 ja 2017

Tööala	Jah, olulisi muudatusi	Jah, mõningaid	Ei ole mingeid muudatusi	Kokku
Prokurörid	16	66	18	100
Kohtunikud	–	60	40	100
Advokaadid	3	42	55	100
Politseiuurijad	16	59	25	100

TABEL 7. Lähisuhtevägivald juhtumite arv on kiires kasvutrendis. Kas see on toonud teie igapäevatoosse töösse kaasa muudatusi? Juristide eksperthinnangud (protsent)

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi ja Tartu Ülikooli õigusteaduskonna uuring 2017

45–82 protsenti vastanutest, teistest enam prokurörid (82%) ja politseiuurijad (75%). Peamiselt on täheldanud mõningaid muudatusi 42–66 protsenti, olulisi muudatusi on tajutud vähem, 3–16 protsenti. Enam on muutunud prokuröride (82%) ja politseiuurijate (75%) töö.

LÄHISUHTEVÄGIVALDA LOETAKSE TÕSISEKS PROBLEEMIKS.

Eesti õiguspraktikud, kes oma igapäevatöös puutuvad kokku perevägivalda juhtumitega, tunnetavad lähisuhtevägivalda üsna tõsise probleemina.

Mõlema uuringu andmeil peetakse vaimset ja füüsilist vägivalda tõsisemateks probleemideks kui seksuaalset vägivalda. Kordusuuring (2017) kinnitab aga, et vastanute hinnangul on kõik nimetatud vägivallavormid küllaltki tõsiseks probleemiks; samas on vähenenud kõigi vägivallavormide puhul seisukoht, et tegemist on väga tõsise probleemiga. Suurimaks probleemiks on mõlema uuringu vastanute hinnangul vaimne vägivald, mida hindab küllaltki tõsiseks 2014. aasta uuringus 37–42 protsenti, 2017. aasta uuringus aga 54–55 protsenti. Tõsiduselt järgmine on füüsiline vägivald, küllaltki tõsiseks hindab seda 2014. aastal 52–53 protsenti, kordusuuringus aga 50–61 protsenti. Seksuaalse vägivalda olukorra hindamisel on toimunud oluline nihe: kui 2014. aastal. hindas seda küllaltki tõsiseks 32–33 protsenti, siis 2017. aastal 33–39

protsenti. Samas on märkimisväärne, et kordusuuringu tulemustel on suurenenud vastanute hulk, kelle hinnangul ei ole ei füüsiline ega seksuaalne vägivald tõsiseks probleemiks. Mõlema uuringu ühise joonena saab nimetada asjaolu, et märkimisväärne osa vastanutest ei oma seisukohta erinevate vägivallavormide tõsiduse osas, kusjuures see tendents näitab kordusuuringus kasvu: kui 2014. aasta uuringus ei omanud vaimse vägivalda tõsiduse puhul seisukohta 8 protsenti juristidest, siis 2017. aasta uuringus oli neid 12 protsenti, hinnangutes füüsilise vägivalda kohta on need protsendid vastavalt 7 ja 12; mõnevõrra on vähenenud nende hulk, kel pole seisukohta seksuaalse vägivalda osas – seda nii juristide kui ka politseiuurijate hulgas. (tabel 8) Kui eespool sai positiivsena nimetada asjaolu, et seksuaalset vägivalda küllaltki tõsise probleemina hindavate õiguskaitsetöötajate hulk on suurenenud, on samas tähelepanuväärne, et kasvutrendis on seisukoht, et seksuaalne vägivald ei ole tõsine probleem (juristidest 2014. aastal arvas nii 2%, 2017. aastal 7%; politseitöötajatest 2014. aastal 7%, 2017. aastal 11%). Nimetatud tendentsi põhjuseks võib olla asjaolu, et selliste juhtumitega kokkupuuteid on õiguspraktikutel harvem, ning ka see, et seksuaalne vägivald on varjatum vägivald, millest spetsialistidel puudub adekvaatne ülevaade.

Perevägivald on tõsine kuritegu ja korduvalt vägivalda kasutav isik ei tee seda

Hinnangud	Vaimne vägivald				Füüsiline vägivald				Seksuaalne vägivald			
	Juristid		Politseiuurijad		Juristid*		Politseiuurijad		Juristid		Politseiuurijad	
	2014	2017	2014	2017	2014	2017	2014	2017	2014	2017	2014	2017
Väga tõsine	44	32	49	41	39	38	42	32	19	14	20	16
Küllaltki tõsine	42	54	37	55	53	50	52	61	32	33	33	39
Mitte eriti tõsine	6	2	5	4	1	0	2	7	2	7	7	11
Ei oska öelda	8	12	9	0	7	12	4	0	47	46	40	34

TABEL 8. Kuivõrd on naistevastane vägivald Eestis teie arvates probleem? (protsent)

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut ja Tartu Ülikooli õigusteaduskond 2014 ja 2017

kogemata, vaid kindla sihiga saavutada oma eesmärk, täielik kontroll ja võim oma partneri üle. Uuringus selgitasime, miks ei jõua paljud perevägivalla juhtumid kohtu ja süüdimõistva otsuseni ning miks võtavad ohvrid õiguspraktikute hinnangul süüdistuse tagasi (tabelid 9 ja 10).

Kahe uuringu võrdluses on vastanud endiselt seisukohal, et oluliseks põhjuseks juhtumite kohtusse mittejätmisel on asjaolu, et ohvrid võtavad oma süüdistuse tagasi. Üllatuslikult peavad vastanud põhjuseks ka seda, et nende hinnangul perevägivalla juhtumitel puudub sageli kuriteo koosseis. Positiivse nihkena saab nimetada asjaolu, et kõigi vastanute hulgas on vähenenud

seisukoht, nagu oleksid perevägivalla juhtumid tihti teisejärgulised, mistõttu eelisjärjekorras tegeldakse raskemate kuritegudega. Järeldub, et perevägivallakuritegusid ja nende ohtlikkust teadvustatakse õiguspraktikute poolt üha enam.

Vastanute hinnangul võtavad ohvrid oma süüdistuse tagasi nii vägivallatseja mõjul kui ka seetõttu, et ohver ise mõtleb süüdistuse esitamise asjus ümber. Üllatuslikult on kasvanud arvamus, et olulist rolli ohvri süüdistuse tagasivõtmisel mängivad tuttavate, sõprade ja sugulaste soovitusel. Arvatavasti haakub niisugune seisukoht ühiskonnas levinud stereotüüpsete ohvrit süüdistavate hoiakutega. Põhjuseid avalduse

		Politseiuurijad		Prokurörid		Kohtunikud		Advokaadid	
		2014	2017	2014	2017	2014	2017	2014	2017
Perevägivalla tõendusmaterjal on sageli kogutud pealispinnaliselt, mis ei võimalda kurjategijat vastutusele võtta	*	26,6	47,8	52,4	65,8	52,0	60,0	73,3	65,8
	**	67,1	50,0	45,2	26,3	40,0	25,0	26,7	18,4
	***	6,3	2,3	2,4	7,9	8,0	15,0	...	15,8
Perevägivalla juhtumeid on raske tõendada	*	83,5	93,2	83,3	92,1	88,0	85,0	86,7	78,9
	**	15,2	4,5	16,7	7,9	12,0	10,0	13,3	10,5
	***	1,3	2,3	...	...	...	5,0		10,5
Seksuaalse vägivalla juhtumeid on raske tõendada	*	82,3	84,1	85,7	92,1	84,0	85,0	86,6	76,3
	**	12,7	4,5	14,3	7,9	16,0	5,0	13,3	7,9
	***	5,1	11,4	...	...	...	10,0		15,8
Perevägivalla juhtumid on tihti teisejärgulised, eelisjärjekorras tegeldakse raskemate kuritegudega	*	26,6	20,4	33,4	18,4	52,0	30,0	60,0	42,1
	**	70,9	77,3	61,9	76,3	36,0	55,0	33,3	36,8
	***	2,5	2,3	4,8	5,3	12,0	15,0	6,7	21,1
Perevägivalla juhtumitel puudub sageli kuriteo koosseis	*	43,0	65,9	31,0	31,6	32,0	45,0	60,0	36,9
	**	53,2	29,5	64,3	63,2	64,0	45,0	33,3	36,8
	***	3,8	4,6	4,7	5,2	4,0	10,0	6,7	26,3
Ohvrid loobuvad oma esialgsetest ütlustest	*	93,7	88,7	100,0	97,4	92,0	80,0	93,4	71,1
	**	3,8	9,1	...	2,6	4,0	10,0	...	15,8
	***	2,5	2,3	...	...	4,0	10,0	6,7	13,2

TABEL 9. Miks ainult vähe osa lähisuhtevägivalla juhtumitest jõuab kohtuni ja süüdimõistva otsuseni? (protsent)

Märkus: * on põhjus, ** ei ole põhjus, *** ei oska öelda.

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut ja Tartu Ülikooli õigusteaduskond 2014 ja 2017

		Politseiurijad		Prokurörid		Kohtunikud		Advokaadid	
		2014	2017	2014	2017	2014	2017	2014	2017
Vägivallatseja mõju	*	92,4	90,9	97,6	94,7	92,0	90,0	93,3	84,2
	**	5,1	4,5	2,4	...	4,0	...	6,7	5,3
	***	2,5	4,5	...	5,3	4,0	10,0	...	10,5
Sugulaste või sõprade ja tuttavate soovitusel	*	69,7	75,0	59,5	68,4	64,0	65,0	53,4	55,3
	**	22,8	18,2	31,0	15,8	24,0	10,0	40,0	34,2
	***	7,6	6,8	9,5	15,8	12,0	25,0	6,7	10,5
Ohver ise mõtleb ümber	*	89,8	95,5	100,0	97,4	96,0	90,0	100,0	81,6
	**	7,6	2,3	...	...	...	...	...	2,6
	***	2,5	2,3	...	2,6	4,0	10,0	...	15,8
Õiguskaitse ametnike soovitusel	*	3,8	4,6	2,4	2,6	4,0	5,0	26,7	18,4
	**	86,1	86,4	88,1	86,8	64,0	65,0	46,7	50,0
		10,1	9,1	9,5	10,5	32,0	30,0	26,7	31,6

TABEL 10. Miks loobuvad ohvrid sageli oma esialgsetest ütlustest ja võtavad süüdistuse tagasi? (protsent)

Märkus: * on põhjus, ** ei ole põhjus, *** ei oska öelda.

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut ja Tartu Ülikooli õigusteaduskond 2014 ja 2017

tagasivõtmiseks võib loomulikult olla teisi. Näiteks soov iga hinna eest perekonda säilitada, lastel on ju isa vaja, küll vägivallatseja muudab end jm.

Uuring näitab, et ohvrit süüdistavad stereotüüpsed ja eelarvamuslikud hoiakud on kinnistunud ja püsivad, aastatel 2014–2017 pole suuri muutusi märgata. Stereotüüpsed suhtumised ja arusaamad, kus ka ohvreid süüdistatakse toimunud vägivallas, võivad takistada õiguskaitseorganite tööd. Ebakindlus ja süüdistamise kartus on üks põhjustest, miks vägivalda all kannatav naine julgeb üliharva pöörduda õiguskaitseorganite poole. Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti naistevastasest uuringust selgus, et ainult 14 protsenti naistest pöörduvad politsei poole ka pärast kõige tõsisemat vägivaldajuhtumit (Eestis 10%). Ainult iga kolmas naine pöördub meedikute poole pärast vägivaldajuhtumit, 4–6 protsenti otsib abi naiste varjupaikadest või ohvriabist. (FRA uuring 2013).

Palusime vastajatel hinnata ka kaht tüüpilist vägivallatsevat meest süüdistavat hoiakut. Vägivalda põhjusteks peetakse

meeste oskamatus oma agressiivsust kontrollida (vihajuhtimise oskuste puudumist) ja liigset kontrollivajadust, neid seisukohti toetab 88–99 protsenti vastanutest. Küsitluse põhjal võib väita, et Eesti vajab vägivallatsejate jaoks mõeldud programme, psühholoogilist (sund) nõustamist, vihajuhtimise koolitusi jms.

Võrreldes omavahel hinnanguid arusaamadele, mis otsivad toimepandud vägivaldas süüd naistes kui ohvrites või meestes – vägivallatsejates –, näeme, et juristid ja politseiurijad kalduvad süüdistama mehi mõnevõrra enam kui naisi.

Kaalukateks perevägivalda põhjusteks peetakse ka töötuse ja vaesuse mõju, vastajatest 58–79 protsenti arvates (2014. aastal 57–68%). Enamik vastajatest (90–96%) näeb vägivalda põhjuseid alkoholi ja narkootikumide tarbimises (2014. aastal 92%). Tihe side alkoholi tarvitamise ja perevägivalda vahel on leidnud kinnitust paljudes maades. Alkohol kutsus esile agressiivsust ja julgustab vägivaldselt käituma, alkoholi tarvitamist kasutatakse sageli ka kui vabandust oma vägivaldsele käitumisele.

Alkoholi kasutamine suurendab perevägivalla esinemist ja selle raskust. Alkoholi kasutamine mõjutab otseselt kognitiivseid ja füüsilisi funktsioone, vähendab enesekontrolli ja teeb inimese vähem võimeliseks pidama läbirääkimisi, et leida konfliktile mittevägivaldseid lahendusi. (Finney 2004)

Alkohol on seotud valdava osa vägivallajuhtumitega, 2000. aastal esitatud „Šoti kuritegude ülevaade” näitas, et 62 protsenti kurjategijatest olid tarvitanud alkoholi ja 32 protsendil juhtudest oli kurjategija kasutanud narkootilisi aineid. Enamiku (83%) juhtumite puhul, kus oli kasutatud alkoholi, oli kasutatud samal ajal ka narkootilisi aineid. (MacPherson 2002) Lääne-Eestis kogutud politseistatistika andmetel oli koguni 80 protsenti vägivallatsetajest tarvitanud alkoholi (Pettai, Kaasik 2005).

Alkohol ei ole siiski perevägivalla põhjus, vägivalla kasutamise juured on

Vägivalla tegelik põhjus on enamasti mehe vajadus näidata võimu ja üleolekut ning naist kontrollida.

	Juristid	Politseiuurijad
Kindlasti vägivallatseja	50	50
Üldiselt pooldan, et lahkuks vägivallatseja	34	41
Lahkuma peaks ohver (naine) koos lastega	8	–
Raske öelda	8	9
Kokku	100	100

TABEL 11. Kes peaks lähisuhtevägivalla puhul kodust lahkuma? Juristide ekspert-hinnangud (protsent)

Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi ja Tartu Ülikooli õigusteaduskonna uuring 2017

sügavamal kui alkoholi või narkootikumide tarbimine. Vägivaldselt võivad käituda nii purjus kui ka täiesti kained ja karsked mehed. Paljud joobes vägivallatsejad jätkavad oma partneri ja/või lapse loomist ka pärast kaineks saamist. Vägivald ei lõpe tingimata isegi siis, kui mees hakkab karsklaseks.

Vägivalla tegelikuks põhjuseks on mehe vajadus näidata võimu ja üleolekut ning naist kontrollida. Mehel, kellel on alkoholi- või narkoprobleem ja kes on vägivaldne, on kaks probleemi: alkoholi- või narkoprobleem ning vägivaldne käitumine. Alkohol seega ei põhjusta, vaid soodustab vägivaldset käitumist. Alkoholi tarvitamine võib tihti olla ka ettekatsetatud. Vägivallatsejad võivad alkoholi kasutamist tuua vabanduseks oma tegudele: käitusin halvasti, sest olin purjus. Joomine annab sotsiaalselt heakskiidetud põhjuse vägivalla kasutamiseks. Eestis peetakse joomisega kaasnevat vägivalda küllaltki loomulikuks ja see leiab ühiskonnas mõistmist.

OHVRILE VIIVITAMATU TURVALISUSE TAGAMINE.

Eestis on tavaline, et kui politsei on lähisuhtevägivalla juhtumile välja kutsutud ja keegi peab varjupaika lahkuma, siis teeb seda kannatanu (naine koos lastega). Küsisime vastajatelt, kas see praktika vajaks muutmist?

Enamik vastajatest ehk 84–91 protsenti on seda meelt, et praegune praktika vajab muutmist ja lahkuma peaks vägivallatseja. Vaid 8 protsenti juristidest leiab, et lahkuma peaks ohver (naine) koos lastega, 8–9 protsenti on erapooletul seisukohal.

Paljudes riikides on politseile antud õigused ja kohustused tagada lähisuhtevägivalla korral kannatanule viivitamatu turvalisus ja kehtestada vägivallatsejale lähenemiskeeld 1–2 nädalaks või kauemgi. Küsisime, kas ka Eesti politseil võiks olla sellised õigused.

Uuringust selgub vastajate suur poolehoid, et politsei saaks viivitamatult tagada

kannatanule turvalisuse ja kehtestada vägivallatsejale lähenemiskeelu, seda toetab 91 protsenti politseiuurijatest ja 82 protsenti juristidest. Ei poolda või kõhkleb politseile selliste õiguste andmises iga viies jurist ja iga kümnes politseiuurija.

LIIDERGRUPI SEISUKOHTI TULEKS ASUDA ELLU VIIMA. Artiklis käsitleti lähisuhtevägivalda prokuröride, kohtunike, advokaatide ja politseiuurijate pilgu läbi. Selgub, et tegemist on töömahuka ja juristide jaoks keerulise valdkonnaga, kus töö võib tihti olla vähe tulemuslik, sest ohvrid püüavad juhtumeid varjata ja võtavad sageli süüdistusi tagasi, mis tähendab, et kriminaalmenetlus jääb pooleli ja vägivald peres võib jätkuda.

Juristid on üsna murelikud, sest riik ei ole nende hinnangul seni suutnud lahendada lähisuhtevägivalda võtmeprobleeme: ennetada raskeid juhtumeid, omada kontrolli vägivallatseja ja vägivaldsetes peredes toimuva üle, tagada ohvritele elatusraha jm materiaalseid tingimusi jms.

Samamoodi nagu juhtivates riikides maailmas, tuleks ka Eestis otsida lahendusi, kuidas muuta juristide töö ja kogu õiguskaitseüsteem efektiivsemaks, et ennetada ja tõkestada vägivald.

Efektiivsuse suurendamine peab algama ohvriga suhtlemise kultuuri muutmisest. Tõrjuva ja vahel isegi süüdistava suhtumise asemel tuleb ohvrit igati julgustada paremaks koostööks õiguskaitseorganitega, et tuua päevavalgele rohkem juhtumeid ning ennetada ja peatada lähisuhtevägivalda. Kindlasti tähendab see loobumist praegusest normikesksest lähenemisest, mis lähtub peamiselt õigussüsteemi enda vajadustest ning on sageli ohvrite suhtes osavõtmatu ja tõrjuv.

Vähese efektiivsuse põhjuseid selgus uuringutest veelgi: nõrk õigusbaas, mis ei võimalda avada lähisuhtevägivalda olemust ja spetsiifikat, spetsialiseerumise puudumine, vähene koostöö spetsialistide vahel jms.

	Juristid	Politseiuurijad
Jah, kindlasti	48	52
Üldiselt võiks	34	39
Ei, ma ei poolda seda	10	5
Raske öelda	9	4
Kokku	100	100

TABEL 12. Kas politseile võiks anda õigused kehtestada lähisuhtevägivalda korral vägivallatsejale lähenemiskeeld 1–2 nädalaks või kauemgi. Juristide eksperthinnangud (protsent)
Allikas: Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi ja Tartu Ülikooli õigusteaduskonna uuring 2017

Uuringu põhjal võib väita, et Eesti juristide valmisolek uueks paradigmat ja ohvrikeskseks lähenemiseks on selgelt välja kujunenud ja seda esindab ligi 40 protsenti küsitletud juristidest. Tegemist on liidergrupiga, kellel on uuenduslik mõtlemisviis, kes on üsna kriitilised kehtiva normikeskse lähenemisviisi, praeguse õigusbaasi ja õiguspraktika suhtes ja kes sooviks teha muudatusi märksa kiiremas tempos, kui seda on tehtud seni. Liidergrupi hoiak viitab üsna ühetähenduslikult sellele, et Eesti vajab terviklikku ja süsteemset lahendust lähisuhtevägivalda ennetamiseks ja tõkestamiseks ning on signaaliks poliitikutele, kes võiksid seda arvestada poliitiliste prioriteetide seadmisel. Artikli autoritel oleks hea meel, kui poliitiline tahe realiseeruks vähem kui aasta pärast sündivas koalitsioonilepingus.⁷

⁷ Eesti Päevalehes kirjutas linnaosavanem M. Jürgenson, et Riigikogu, Sotsiaalministeerium ja Justiitsministeerium pole seni perevägivalda probleemi tõsiselt võtnud (EPL, 28. september 2018). Faktoloogias tugineb tema kirjutis käesoleva artikli autorite RiTo nr 31 avaldatud artiklile. On tervitatav, et poliitik on toonud avalikkuse ette lähisuhtevägivalda kui sotsiaalse probleemi ennetamise ja tõkestamise teema. Ka T.-L. Jürgenson, samuti linnaosavanem, leiab, et perevägivalda vastu võitlemiseks tuleks koostada riiklik programm. (EPL, 18. märts 2017). Samasisulisil näiteid võiks tuua palju.

KASUTATUD KIRJANDUS

CATALANO, S. (2012). Intimate Partner Violence, 1993–2010. U.S. Department of Justice Office of Justice Programs Bureau of Justice Statistics. Special report, November. – <https://www.bjs.gov/content/pub/pdf/ipv9310.pdf>.

COUNTRIES WITHOUT LAWS AGAINST DOMESTIC VIOLENCE. (2018). – <https://www.worldatlas.com/articles/nations-without-domestic-violence-regulation.html>.

[ISTANBULI KONVENTSIOON]. (2011). Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalda ja perevägivalda ennetamise ja tõkestamise konventsioon. Artikkel 3. Istanbul, 11V. – <https://rm.coe.int/1680462531>.

JUSTIITSMINISTEERIUM. (2017). Kuritegevus Eestis 2017. – Kriminaalpoliitika uuringud, 26. – <http://www.kriminaalpoliitika.ee/et/statistika-ja-uuringud/kuritegevus-eestis>.

FINNEY, A. (2004). Alcohol and Intimate Partner Violence: Key Findings from the Research. – Findings, 216. UK Home Office. – <http://rds.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs/04/r216.pdf>.

FRA UURING. (2013). Kokku küsitleti 4200 naist ELs. – <http://fra.europa.eu/et>.

MACPHERSON, S. (2002). Domestic Violence: Findings from 2000 Scottish Crime Survey. The Scottish Executive Central Research Unit. – <http://www.scotland.gov.uk/Publications/2002/05/14413/1564>.

PETTAI, I., KAASIK, J. (2005). Perevägivald politseistatistika andmetel. – Eesti edu hind. Eesti sotsiaalne julgeolek ja rahva turvalisus. Eesti Entsüklopeediakirjastus.

PÄRNUS KATSETATAKSE UUT LÄHENEMIST PEREVÄGIVALDA VÄHENDAMISELE. (2017). Siseministeerium, 4. detsember. – <https://www.siseministeerium.ee/et/uudised/parnus-katsetatakse-uut-lahenemist-perevagivalda-vahendamisele>.

SALLA, J., SURVA, L. (2012). Perevägivaldsete retsidiivsus. – Kriminaalpoliitika analüüs, 8. – <https://www.digar.ee/arhiiv/et/download/189149>.

UN WOMEN. (2012). Handbook for Legislation on Violence Against Women. United Nations Entity for Gender Equality and Empowerment of Women. New York, 37.